

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО VS ПРАВО ДОВКІЛЛЯ

ECOLOGICAL LAW VS ENVIRONMENTAL LAW

Ващишин М.Я., д.ю.н., професор,
професор кафедри соціального права

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті обґрунтовується, що термін «екологічне право», котрий широко вживається в правничій доктрині та правозастосувальній сфері і сприймається за належний, насправді не є коректним з етимологічної точки зору. Автор на основі аналізу Конституції України, доктринальних підходів, правотворчої та правозастосувальної практики адвокатської діяльності доводить необхідність заміни назви «екологічне право» на «право довкілля».

У об'єктивному розумінні доцільним є запровадження терміну «довкіллеві відносини» для позначення предмету правового регулювання права довкілля і «довкіллевих права» для окреслення відповідної групи суб'єктивних прав, які досі мають назву «екологічні права».

Автор наводить приклади вживання терміну «довкіллове право» у англійській, іспанській, німецькій, французькій, італійській, польській та інших мовах, що може слугувати лінгвістичним аргументом на користь назви «право довкілля» замість екологічного права. Натомість термін «екологічне право» досі вживають рф та білорусь.

Правильність терміну «довкіллове право» підтверджує назва міжнародної Довкіллевої Декларації, що розміщена на офіційному сайті Міндовкілля і відкрита для підписання державами-партнерами України, яка сформульована на основі принципів міжнародного права, Статуту ООН, Загальної декларації прав людини, Заключного акту Наради з безпеки і співробітництва в Європі, зобов'язань та принципів ОБСЄ, Паризької хартією для нової Європи, а також цілей і принципів міжнародного права, включаючи міжнародне право прав людини та міжнародне гуманітарне право.

Доведено, що енвіроменталізм найбільшою мірою відповідає сучасним потребам і дає змогу підвищувати соціальні стандарти якості життя в безпечному довкіллі, а також поглиблювати екологізацію всіх сфер суспільства за допомогою економічних інструментів та правових регуляторів.

Все це переконливо засвідчує незворотну тенденцію у правотворчій сфері, юридичній практиці та правовій доктрині до поступового заміщення терміну «екологічне право» на «право довкілля».

Ключові слова: охорона довкілля, Конституція України, сталий розвиток, екосистемний підхід, екологічні права, моніторинг довкілля, оцінка впливу на довкілля.

In this article, the author justifies that the term «ecological law» (usually used in legal doctrine and practice and considered the proper term) is not correct from an etymological point of view. The author argues for the need to substitute the term «ecological law» with «environmental law» based on an analysis of the Constitution of Ukraine, doctrinal approaches, and legislative and legal practice in the field of advocacy.

It is recommended to incorporate the term «environmental relations» to outline the subject of legal regulation of environmental law and environmental relations to specify a group of subjective rights still referred to as «environmental rights».

The author exemplifies how the term «environmental law» is used in English, Spanish, German, French, Italian, Polish, and other languages. It serves as a linguistic argument in favor of «environmental law» instead of «ecological law». Conversely, the term «ecological law» is used in russia and belarus.

The correctness of the term «environmental law» is confirmed by the International Environmental Declaration, which is posted on the official website of the Ministry of Environment. This document can be freely signed by other states partnering with Ukraine, as it is based on the principles of international law, the UN Charter, the Universal Declaration of Human Rights, the Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, the obligations and principles of the OSCE, the Paris Charter for a New Europe, as well as the goals and principles of international law, including international human rights law and international humanitarian law.

The author proves that environmentalism is the most relevant to current needs. It allows for the enhancement of social standards of life quality in a safe environment and enables a deeper exploration of environmental aspects in all spheres through economic methods and legal regulations.

All these outcomes inevitably confirm a tendency in law-making practice, legal practice, and law doctrine to substitute the term «ecological law» with «law of the environment.»

Key words: environmental protection, Constitution of Ukraine, sustainable development, ecosystem approach, environmental rights, environmental monitoring, environmental impact assessment.

Постановка проблеми. Уже понад пів століття у національній системі права самостійне місце посідає галузь права, яку прийнято називати екологічним правом. Однак вже понад десять років у юридичній науці перманентно розгортаються дискусії щодо правдивості вживання терміну «екологічне право». Вкотре спробуємо розібратися з тим, чи є він релевантним своєму змістові, та чи існують більш коректні позначення назви відповідної галузі права.

Для розкриття цієї проблеми і пояснення причин, що її зумовили, необхідно застосувати, насамперед, етимологічний підхід, адже саме етимологія у сучасній мовознавчій практиці є тією науково-дослідною процедурою, що спрямована на розкриття походження слова, а також відображає сам результат цієї процедури. Так, у Словнику іншомовних слів слово «етимологія» (грец. *Ετυμολογία*, від *ετυμον* – істина і *λόγος* – слово, вчення) розуміють як спосіб пояснення походження слова зіставленням його зі спорідненими словами тієї самої або іншої мови [1, с. 261].

«Екологія» у перекладі з давньогрецької мови (від *οἶκος* – середовище, житло і *λόγος* – слово, вчення, пред-

мет) – це наука, що вивчає закономірності відносин між організмами і довкіллям, а також утворення і діяльність надорганізмових систем (популяцій, видів, біоценозів, біосфери). Термін «екологія» був вперше запропонований німецьким біологом Ернстом Геккелем у 1886 році в книзі «Загальна морфологія організмів» (*Generelle Morphologie der Organismen*) для позначення біологічної науки, яка досліджує взаємодію організмів з їхнім середовищем. Відтоді термін «екологія» вживався у природничих дослідженнях та у працях вчених-біологів. Розвиток науки в галузі екології людини (соціальної екології) згодом доповнив біологічний її контекст соціальним. Поступово його почали використовувати й у правознавстві і нині сучасна наука екологічного права оперує ним як однією з фундаментальних категорій [2, с. 18]. Але ж об'єктом правового регулювання відповідної галузі права є не система знань про взаємодію суспільства і природи, що вивчається соціальною екологією, а саме довкілля.

Згодом слово «екологія» набуло більшого поширення і навіть дещо спотвореного значення, позаяк його почали

вживати для визначення всього навколишнього природного середовища. Однак терміни «екологія» і «навколишнє природне середовище» не є тотожними. Той, хто говорить: «в нас погана екологія», – насправді має на увазі забруднене довкілля, а не погану «науку, що вивчає закономірності відносин між організмами і довкіллям».

Якраз у продовження такого «широкого» і хибного розуміння слова «екологія» вже з 80-х років минулого століття систему правових норм, яка до того мала вужчий предмет правового регулювання і назву «Охорона природи» (природоресурсове та природоохоронне право), почали називати екологічним правом. Вперше назва «екологічне право» була запроваджена вольовим рішенням московських вчених, коли в Інституті держави і права АН СРСР сектор правових проблем охорони навколишнього середовища був перейменований на сектор екологічного права. Вихід за межі «охорони природи» був зумовлений тим, що предмет правового регулювання цієї галузі охопив не лише відносини у сфері охорони навколишнього природного середовища, але й відносини у сфері раціонального використання природних ресурсів та забезпечення (гарантування) екологічної безпеки та захисту людини від несприятливих природних факторів.

Підтримуючи, загалом, розширення предметної сфери «екологічного» права, маємо наголосити, що з огляду на первинний і етимологічно відповідний своєму змісту термін «екологія», у основі назви галузі екологічного права закралося недоречно згадка про біологічну науку. Більше того, не може система правових норм відображати у своїй назві науку/вчення (logos), що є взагалі не характерним для позначення галузі права. Як зазначає П. Д. Пилипенко, застосувавши термін «екологія» до назви галузі права, матимемо буквально – «право науки про середовище», а така назва навряд чи може вважатися прийнятною і задовольняти вимоги правничої думки та юридичної практики [3, с. 10].

Здавалося, що очевидним є те, що у назві галузі права а ргіогі не може бути згадки про вчення (науку), позаяк йдеться про систему правових норм, що регулюють певну сферу суспільних відносин, а не про наукові дослідження в цій сфері. Інакше кажучи, у такому випадку ми мали би й подібні позначення інших галузей права – «фінансологічне», «сімейнолігічне», «кримінолігічне» право тощо. Однак у назві «еколігічне право» відразу поєднано біологічну науку – «вчення про середовище» із, власне, правом.

Виклад основного матеріалу. Еколігічне право є порівняно «молодою» галуззю права. Її формування розпочалося лише пів століття тому зі Стокгольмської декларації 1972 року (Декларації Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища). Декларацією, зокрема, вперше було проголошено основне право людини на свободу, рівність та сприятливі умови життя в навколишньому середовищі (human environment), тобто – довкіллі людини, якість якого дозволяє вести гідне та процвітаюче життя, а також передбачено обов'язок, що кореспондує цьому праву: «людина несе головну відповідальність за охорону та покращення навколишнього середовища на благо нинішнього та майбутніх поколінь». Варто зауважити, що про еколігічні права не було жодної згадки в Загальній декларації прав людини 1948 р. та в Європейській конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.

Внаслідок загострення глобальної еколігічної кризи наприкінці ХХ століття зародився соціальний рух енвайронменталізму, представники якого чітко усвідомлюють обмеженість природних ресурсів і глибоко занепокоєні негативним впливом споживання і маркетингової діяльності на довкілля. Саме енвайронменталізм після конференції ООН у Ріо-де-Жанейро 1992 року почав розглядатися як ідея об'єднання зусиль усіх країн світу в галузях економіки, політики, техніки, науки, культури, освіти

і права для збереження довкілля на еколігічно обґрунтованих засадах.

Однією з перших у вітчизняній еколіго-правовій науці Г. І. Баллок пропонує розглядати енвайронменталізм як глобальну парадигму сучасної науки, що спирається на засади сталого розвитку [4, с. 11, 12]. Її підтримує Г. В. Анісімова, вважаючи, що цей прогресивний напрям сприяє усуненню суперечності між антропоцентричним і екоцентричним підходами. На думку вченої, основними постулатами енвайронменталізму є: сприйняття людства частиною природи, що унеможливає його домінування і пріоритет антропоцентризму; визнання того, що втручання людини в природу призводить до руйнівних і непередбачуваних наслідків, серед яких формування ознак еколігічної кризи; усвідомлення необхідності віднайдення шляхів збалансування соціального, економічного й еколігічного аспектів розвитку, впровадження стійкого економічного зростання, що співвідноситься з можливостями біосфери; підвищення конструктивного потенціалу науки і сучасних технологій задля еколігізації розвитку суспільства; нагальність формування еколігічної свідомості, яка має змінити світогляд і цінності сучасного суспільства. Завдяки застосуванню цього підходу людство отримає шанс протидіяти власноруч створеним еколігічним загрозам і катастрофам [5, с. 11]. Енвайронменталізм найбільшою мірою відповідає сучасним потребам і орієнтований підвищувати соціальні стандарти якості життя в безпечному довкіллі, а також поглиблювати еколігізацію всіх сфер суспільства за допомогою економічних інструментів та правових регуляторів.

З часу проголошення Стокгольмської декларації 1972 року в усіх англійських текстах суб'єктивні еколігічні права позначають як довкілєві права (environmental rights). Також в об'єктивному розумінні англійською мовою еколігічне право позначається через прикметник environmental (довкілєвий), а не ecological (еколігічний). Водночас у всіх цивілізованих національних системах права назва відповідної галузі права є похідною не від слова «еколігія», а від слова «довкілля».

На відміну від української, терміни «еколігічне право» і «еколігія» не є спільнокореневими в переважній більшості інших мов: environmental law and ecology (англ); Umweltrecht (природоохоронне право) і Ökologie (еколігія) (німецькою); prawo ochrony środowiska (право охорони довкілля) і ekologia (еколігія) (польською); derecho ambiental у ecología (іспанською); diritto ambientale ed ecologia (італійською); droit de l'environnement et écologie (французькою); direito ambiental e ecologia (португальською); 環境法とエコロジー (Kankyō-hō to ekorojī) (японською); תביעת הסביבה הטבעית (на івриті) тощо. Тому за аналогією можна обрати одну з таких назв – «право довкілля», або ж «довкілєве право».

Водночас так само, як і досі в Україні, терміном «еколігічне» для позначення цієї галузі права послуговується окупант. Білоруською мовою звучить однаково – «экалагічнае права і экалогія», російською – «эколігіческое право и эколігія». Аналогічно і азербайджанською, киргизською, казахською, таджицькою, узбецькою мовами відповідна галузь права дефінується прикметником «еколігічне». Натомість туркменською, вірменською, латиською, литовською, естонською і грузинською мовами державколішніх радянських республік відповідна галузь права перекладається як «право довкілля».

Проте цих лінгвістичних аргументів виявляється недостатньо, адже у системі права України продовжує існувати галузь права із логічно хибною назвою «еколігічне право». Вперше на цю проблему звернув увагу Ю. С. Шемшученко у Академічному курсі еколігічного права (2005 р.) [6], а також П. Д. Пилипенко у пілотному навчальному посібнику Право довкілля (еколігічне право) (2010 р.) [3].

Варто при цьому зауважити, що вищезгадані автори є єдиними щодо запропонованої назви, альтернативної «екологічному праву». Так, Ю. С. Шемшученко схиляється до концепції «права навколишнього середовища» з огляду на необхідність адаптації своєї (національної) еколого-правової термінології до міжнародних стандартів відповідно до загально визнаного принципу пріоритету міжнародного права. Вчений наголошує, що провідною ідеєю цієї концепції з самого початку її зародження у Стокгольмській декларації з навколишнього середовища 1972 року є правовий захист життя й здоров'я людини від негативних екологічних факторів [6, с. 12]. Натомість П. Д. Пилипенко переконаний у правильності вживання назви «право довкілля», позаяк у такому формулюванні вдається подолати проблеми мовного характеру, привівши її у відповідність із термінологією Конституції України [3, с. 3]. Такий підхід є правильним і повинен врешті запанувати в юридичній доктрині.

Нагадаємо, що у статті 50 Конституції України передбачено «право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди». Також «кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля... та право на її поширення». Усі ці три суб'єктивні юридичні права належать до переліку «екологічних», однак Конституція України формулює їхній зміст, вживаючи слово «довкілля». Це дає підстави у суб'єктивному розумінні розглядати їх як «довкіллі» права.

Задля справедливості зауважимо, що у Конституції України з прикметником «екологічна» вживаються загальні терміни: «ситуація», «безпека», «рівновага». Усі вони потребують застосування певних спеціальних знань для визначення відповідного рівня та стану цих явищ, котрі не є юридичними категоріями. Тому тут допустиме вживання прикметника «екологічна», а не «довкіллева».

Натомість у конституційних положеннях слово «довкілля» завжди вживається в юридичному контексті, зокрема, при визначенні повноважень Верховної Ради України щодо «затвердження загальнодержавних програм...охорони довкілля» (ст. 85 Конституції України), так само як і при визначенні повноважень місцевих державних адміністрацій, які «на відповідній території забезпечують виконання державних і регіональних... програм охорони довкілля» (ст. 119 Конституції України). Ю. С. Шемшученко також згадує, що чинна Конституція України ввела в екологічний вжиток термін «довкілля» (ст. 50), звідки походить «право охорони довкілля» [6, с. 11]. Вважаємо, що такий підхід до визначення звукує сферу правового регулювання відповідної галузі права, адже її предмет охоплює не лише природоохоронні, але й природоресурсові та антропоохоронні відносини, тому варто говорити про «право довкілля».

У тексті Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. 26 разів зустрічається слово «довкілля», причому, переважно (20 разів), у нормах, змінених у 2017 році у зв'язку із запровадженням процедури оцінки впливу на довкілля, а решта випадків його вживання стосуються питань моніторингу довкілля та повноважень громадських інспекторів з охорони довкілля. Вочевидь, найактивніше в юридичний обіг увійшов термін «довкілля» з прийняттям самого спеціалізованого Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 р. Видається, що це мало би слугувати своєрідним поштовхом до оновлення всього змісту базового закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та зміни його назви на закон «Про охорону довкілля».

Свого часу А. П. Гетьман наголошував на тому, що термін «довкілля» є синонімом терміну «навколишнє природне середовище». На думку вченого, з терміном «природа» тісно пов'язане поняття «довкілля», яке тлу-

мачиться як зовнішня природа, оточуюча суспільство. При цьому довкілля при будь-якому аспекті розгляду не включає у свій зміст суспільство і не є просторово обмеженим. [7, с. 230]. Справді, довкілля варто розглядати у матеріальному, природному стані, як об'єкт, а не як різновид (групу) суспільних відносин. Тому доцільним є запровадження терміну «довкілліє відносини» для позначення предмету правового регулювання на заміну «екологічних відносин».

Кримінальний закон також часто оперує терміном «довкілля», називаючи його об'єктом кримінально-правового захисту та родовим і безпосереднім об'єктами кримінальних правопорушень проти довкілля у Розділі VIII Кримінального кодексу України. Натомість термін «екологічний» тут вживається у словосполученнях «екологічна безпека», «екологічний стан», «екологічна ситуація», «екологічна небезпека», «екологічна катастрофа».

Відомо, що частиною міжнародного публічного права є міжнародне право навколишнього середовища. Однак і тут спостерігається зародження дискусій щодо трактування його назви і сфери правового регулювання. Польська дослідниця проблем публічного господарського права та охорони довкілля Гданського університету Яніна Цехановіч-Макклан опублікувала посібник «Глобальне право довкілля» (2021 р.), котрий базується на приписах міжнародних конвенцій про охорону і використання неподільних елементів довкілля (моря, клімату, біорізноманіття, лісів тощо), ратифікованих понад сотнею держав, що реалізують національну політику на засадах сталого розвитку задля забезпечення права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля із застосуванням юридичної і позаюридичної (екологічної) відповідальності (Environmental Justice) [8, с. 155]. Така назва «Глобальне право довкілля» у міжнародному контексті суголосна назві права довкілля у національному контексті, запропонованого П. Д. Пилипенком.

Вже сьогодні одним з тих вчених, який у своїх сучасних публікаціях доволі часто уникає вживання терміну «екологічний» і заміняє його на термін «довкіллієвий», є директор Науково-дослідного центру енергетичного, ядерного та природоресурсного права, старший науковий співробітник відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України В. І. Олещенко. Вчений оперує термінами «довкілліє правовідносини», «довкіллієва сфера», «довкіллієве законодавство» і, зрештою, «довкіллієве право» [9].

Нещодавно, у грудні 2023 року, кафедра права Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького провела Круглий стіл «Актуальні питання довкілля права в умовах сучасних викликів та загроз», де обговорювалися «проблеми щодо впливу російської збройної агресії на довкілля України, викликів та можливостей правової системи напередодні членства у Європейському Союзі в розрізі довкілля права та проблеми фіксування та розслідування злочинів проти довкілля».

Ю. С. Шемшученко справедливо наголошує, що ситуація, коли та сама галузь права називається по-різному (екологічне право, право охорони навколишнього природного середовища, право навколишнього середовища, право охорони довкілля), не можна вважати нормальною і згадує при цьому Рене Декарта, який зазначав, що принаймні половини помилок можна уникнути, якщо домовитися про поняття [6, с. 12]. Проте ми спостерігаємо декілька варіантів вживання альтернативної екологічному праву назви, похідної від слова «довкілля» – довкілліє, довкіллієве, довкіллієве, довкіллієве тощо.

Пропонуємо за орієнтир обрати офіційний термін, запропонований Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, на сайті якого поміщено текст

відкритої для підписання The Environmental Declaration / Довкіллевої Декларації, яку вперше презентували у Києві на форумі United for Justice, United for Nature. Міжнародна довіллева декларація має юридично закріпити статус Глобальної платформи з оцінки збитків довілленно внаслідок війни, анонсованої Президентом України на COP27 [10].

Довкіллева декларація була сформульована на основі принципів міжнародного права, Статуту ООН, Загальної декларації прав людини, Заключного акту Наради з безпеки і співробітництва в Європі, зобов'язань та принципів ОБСЄ, Паризької хартії для нової Європи, а також цілей і принципів міжнародного права, зокрема, міжнародного гуманітарного права. Її створення – це частина плану дій з реалізації Пункту 8 Формули миру, щоб зупинити екоцид та стягнути з агресора репарації за знищене довілля. Реалізація Декларації забезпечить координацію держав і міжнародних організацій, окремих політиків та експертів щодо обрахунку збитків довілленно та притягненням винних до відповідальності [11].

Зауважимо також, що у сфері моніторингу довілля можемо спостерігати поступовий перехід від вживання терміну «навколишнє природне середовище», який домінував у цій сфері раніше, до терміну «довкілля». Так, у Концепції Державної цільової екологічної програми моніторингу довілля, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 липня 2023 р. № 610-р зауважено, що «протягом 2008–2012 років фінансово-організаційне забезпечення функціонування системи моніторингу довілля здійснювалося в рамках Державної цільової програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 р. № 1376, однак наступний період (2013–2022 роки) характеризувався відсутністю нормативно-правового врегулювання питань щодо функціонування та подальшого розвитку системи моніторингу довілля».

Нагадаємо, що центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів є Міністерство захисту довілля та природних ресурсів України (Міндовкілля), утворене відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 р. № 425 «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади». Сучасна назва Міндовкілля закріпилася за профільним міністерством після численних його перейменувань, починаючи з 1991–1995 років – Міністерство охорони навколишнього природного середовища України; у 1995–2000 рр. – Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України; у 2000–2003 рр. – Міністерство екології та природних ресурсів України; у 2003–2010 рр. – Міністерство охорони навколишнього природного середовища України; у 2010–2019 рр. – Міністерство екології та природних ресурсів України; у 2019–2020 рр. – Міністерство енергетики та захисту довілля України.

Крім того, відповідно до розпорядження Голови НААУ, РАУ № 132 від 26 вересня 2019 р., при Національній асоціації адвокатів України утворений Комітет з питань аграрного, земельного та довіллевого права, що є постійно діючим дорадчим органом. Мета Комітету полягає у «сприянні розвитку аграрного, земельного та довіллевого права, забезпечення ефективного захисту прав суб'єктів аграрного, земельного та довіллевого права, створення стратегій судового і позасудового захисту прав та інтересів учасників аграрних, земельних та довіллевих правовідносин. Завданням Комітету є узагальнення аграрного, земельного та довіллевого права та його застосування».

Все це переконливо засвідчує незворотну тенденцію у правотворчій сфері, юридичній практиці та правотворчій

доктрині до поступового заміщення терміну «екологічне право» на «право довілля», чи «довкіллове право».

Водночас, маємо зауважити, що у окремих випадках є підстави залишити вживання і терміну «екологічний», коли йдеться про ті правові конструкції, що потребують застосування наукових знань. Так, абсолютно доречними можуть вважатися терміни «екологізація», «екомережа», «екологічна освіта», «екологічна свідомість», «стратегічна екологічна оцінка», як і має залишатися сам термін «екологія». Однак потрібно вживати словосполучення «довкіллеві пріоритети», «довкіллева безпека», «довкіллева стратегія», «довкіллева політика», «довкіллевий контроль», «оцінка впливу на довілля», «моніторинг довілля», «законодавство про довілля», «збитки довілленно», а не «екологічна шкода», бо маємо за аналогією – економічні пріоритети, національну безпеку, регіональну стратегію, соціальну політику, фінансовий контроль тощо.

Право довілля має перейняти країні напрацювання еколого-правової доктрини. Так, влучним є обґрунтування самостійності екологічного права, де предмет регулювання й особливі завдання цієї галузі зводяться до забезпечення права людини на безпечне довілля, збереження біологічного різноманіття, сталого природокористування тощо [12, с. 8], що може бути сучасним трактуванням предмету права довілля.

Висновки. Полеміка щодо варіантів коректного вживання назви сучасного екологічного права зумовлена, головню, етимологічно, адже походження слова «екологічне» у назві відповідної галузі права характеризує її як «науку про взаємодію суспільства з навколишнім природним середовищем», однак не може у основі назви галузі права бути пряма згадка про природничу науку.

Вживання терміну «екологічне право» не є коректним для позначення 1) відповідної галузі права як системи правових норм у об'єктивному розумінні та 2) групи суб'єктивних юридичних прав людини. У всіх англійських текстах суб'єктивні екологічні права називають довіллевими правами (environmental rights). Так само і в об'єктивному розумінні англійською мовою екологічне право позначається через прикметник environmental (довкіллевий), а не ecological (екологічний). Енвайроменталізм найбільшою мірою узгоджується із цілями сталого розвитку та дає змогу поглиблювати екологізацію всіх сфер суспільства за допомогою економічних стимулів та правових обмежень.

Головні юридичні аргументи на користь вживання термінів «право довілля», «довкіллеві права» та «довкіллеві відносини» базуються на конституційних положеннях Основного закону України. Яскравим прикладом імплементації такої назви у сучасній правотворчій діяльності є Environmental Declaration / Довкіллева Декларація, як міжнародна платформа відшкодування збитків довілленно України внаслідок воєнної агресії РФ.

Прийняття Закону України «Про оцінку впливу на довілля» мало би слугувати своєрідним поштовхом до оновлення всього змісту базового закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та зміни його назви на закон «Про охорону довілля». Додатковим інституційним аргументом на користь назви «право довілля» є те, що центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів є Міністерство захисту довілля та природних ресурсів України (Міндовкілля).

Тому, на основі аналізу Конституції України, доктринальних підходів, правотворчої та правозастосувальної практики, очевидно є необхідність заміни назви «екологічне право» на «право довілля».

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник іншомовних слів. К. : Головна редакція УРЕ. 1974. 775 с.
2. Екологічне право України : навчальний посібник / за ред. І. І. Каракаша, Т. Є. Харитонової, А. І. Черемнової; вид. 1-е . Одеса : Гельветика, 2018. 408 с.
3. Право довкілля (екологічне право) : навч. посіб. для студ вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. І. Федорович, М. Я. Ващишин [та ін.]; за ред. П. Д. Пилипенка. К. : Ін Юре, 2010. 401 с.
4. Балюк Г. І. Світоглядні та правові засади взаємодії людини і природи. Екологічне право України. 2017. № 1–2. С. 8–13.
5. Анісімова Г. В. Парадигма «Людина-Природа» у науковій спадщині М. В. Краснової : пошук співвіснування. «Концепт Природи в сучасному праві»: науково-методологічні питання розвитку екологічного, земельного, аграрного та інших галузей права»: зб. тез наук. доповідей учасн. Всеукр. наук. -практ. конференції (26 травня 2023 р.). Київ : Талком, 2023. С. 8–12.
6. Екологічне право України: Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2005. 848 с.
7. Гетьман А. П. Тридцять років з екологічним правом. Харків: Кроссспруд, 2003. 284 с.
8. Ciechanowicz-McClean Janina. Globalne prawo srodowiska. Podstawowe zagadnienia. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdanskiego. Gdansk. 2021. 166 s.
9. Олещенко В.І. Об'єктивність системної єдності та диференційованості довкіллевих відносин. «Концепт Природи в сучасному праві»: науково-методологічні питання розвитку екологічного, земельного, аграрного та інших галузей права»: зб. тез наук. доповідей учасн. Всеукр. наук. -практ. конференції (26 травня 2023 р.). Київ : Талком, 2023. С. 96–99.
10. The Environmental Declaration / Довкіллева декларація. URL: <https://mepr.gov.ua/declaration/>
11. Міжнародні партнери продовжують підтримувати Україну та готові долучатися до Довкіллевої декларації. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mizhnarodni-partnery-prodovzhuut-pidtrymuvaty-ukrainu-ta-hotovi-doluchatsia-do-dovkillievoi-deklaratsii>
12. Екологічне право : Навчальний посібник. За ред. Устименко Т. П. К.: Алерта, 2016. 290 с.